

BAW naar de toekomst toe

Samenwerking in de waterketen loont

In 2020 moeten de doelen van het huidige Bestuursakkoord Water (2011) bereikt zijn. De voorbereidingen voor een update zijn inmiddels in volle gang. De drinkwaterbedrijven zijn hier een voorstander van, maar of het zover gaat komen, hangt af van de plannen van het nieuwe kabinet. Riksta Zwart (Vewin), Hein van Stokkom (UvW) en Jeroen Smarius (VNG) evalueren de opbrengsten tot nu toe. 'Het BAW is een bewezen concept.'

In vervolg op een bestuursafspraken over de afvalwaterketen tussen VNG en Unie in april 2010, hebben de Nederlandse waterketenpartners – het Rijk, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), het Interprovinciaal Overleg (IPO), de Unie van Waterschappen (UvW) en Vewin – in mei 2011 het Bestuursakkoord Water ondertekend. Doel van het akkoord is te blijven zorgen voor: veiligheid tegen overstromingen, een goede kwaliteit water en voldoende zoet water. Om dat voor elkaar te krijgen bevat het Bestuursakkoord Water een groot aantal maatregelen, gericht op: heldere verantwoordelijkheden en minder bestuurlijke drukte; een beheersbaar programma voor de waterkeringen; doelmatig beheer van de waterketen; werkzaamheden slim combineren en: het waterschapsbestuur.

Doelmatiger werken heeft voor de vijf partners de volgende betekenis: goede kwaliteit tegen lagere kosten en minder bestuurlijke drukte. Noodzakelijke investeringen leiden daardoor niet tot sterke stijging van de lokale lasten voor burgers en bedrijven. Er wordt in dat verband ook wel gesproken van de 3 K's: kwaliteit dienstverlening, kwetsbaarheid en kosten. Er is een groot aantal harde en zachte doelen afgesproken, waarvan een structurele besparing van 750 miljoen euro in 2020

Riksta Zwart, Waterbedrijf Groningen.

door alle partijen samen het meest in het oog sprong. De Visitatiecommissie onder leiding van Karla Peijs én de evaluatie in het kader van de monitoring van de fi-

nanciële doelmatigheid concludeerden in 2015 en 2016 dat de waterketenpartners op koers liggen om deze doelen tijdig te bereiken.

Hein van Stokkom (waterschap Brabantse Delta, links) en Jeroen Smarius (gemeente Uden).

Smarius: 'Integrale aanpak'.

Ketenpartners

Voor de uitwerking van het onderdeel Waterketen uit het Bestuursakkoord Water 2011 zijn een bestuurlijk overleg en een faciliterend en stimulerend programma-team (het Kernteam) verantwoordelijk. Behalve het IPO nemen alle partners die het Bestuursakkoord Water hebben ondertekend, hieraan deel. Drie van hun vertegenwoordigers – Hein van Stokkom namens de waterschappen, Jeroen Smarius namens de gemeenten en Riksta Zwart namens de drinkwaterbedrijven – maken de balans op van het lopende BAW Waterketen, en kijken vooruit naar de komende jaren.

Elkaar (her)kennen

'De grote winst van het BAW', aldus Smarius – in het dagelijks leven gemeentesecretaris in Uden – 'ligt in de nauwere samenwerking tussen alle waterketenpartners die gaandeweg

tot stand is gekomen. Natuurlijk wisten we eerder ook wel van elkaars bestaan, maar we zijn de andere waterketenpartners en hun belangen écht gaan kennen en herkennen.'

Secretaris-directeur van het waterschap Brabantse Delta Hein van Stokkom kan dat alleen beamen: 'De harde doelen, de euro's, die worden wel gehaald; tenminste als we niet versagen. In mijn ogen zijn zaken zoals samenwerking en partnerschap veel belangrijker en daar is inderdaad veel bereikt, met name in de regio's.'

Riksta Zwart, directeur van drinkwaterbedrijf WBG uit Groningen: 'In het begin stonden de drinkwaterbedrijven wat op afstand van de andere ketenpartners, maar die situatie is nu overal aan het verdwijnen: we werken volop samen aan het nastreven van de BAW-doelen.'

Smarius: 'We hebben met de 49 samenwerkingsregio's een prachtig voertuig ontworpen om ook de doelstellingen van een volgend BAW te kunnen bereiken. Het is mooi om te zien hoe de mensen van de verschillende waterketenpartners elkaar in de praktijk weten te vinden op de inhoud. Er wordt breder en integraler gekeken naar problemen en projecten.'

Van Stokkom vult aan: 'Er zijn overal in het land gaandeweg functionele gebiedssamenwerkingen tussen waterketenpartners ontstaan, zonder veel druk van bovenaf. Bijvoorbeeld rondom een rioolwaterzuivering of een boezemstelsel. Door deze natuurlijke manier van samenwerken zijn oude grenzen tussen organisaties weggevalen, omdat het gemeenschappelijk belang voorop werd gesteld. Het maakt uiteindelijk

Best practice

Samenwerking Bollenstreek bespaart kosten afvalwaterverwerking

Het hoogheemraadschap van Rijnland en de gemeenten Katwijk, Lisse, Noordwijk, Noordwijkerhout, Oegstgeest en Teylingen hebben het integraal afvalwaterketenplan Bollenstreek 2017-2021 vastgesteld. In dit plan hebben de betrokken partijen afspraken gemaakt om zo doelmatig mogelijk samen te werken om kosten te besparen, de waterkwaliteit te verbeteren en wateroverlast te voorkomen. Dit heeft concreet vorm gekregen in een uniek integraal afvalwaterketenplan Bollenstreek 2017-2021, waarbij plannen voor het verwerken van afvalwater niet langer per gemeente worden gemaakt, maar in samenhang worden bekeken.

'PROBLEMEN STEEDS INTEGRALER AANVLIEGEN'

Van Stokkom: 'Transparante samenwerking.'

niet zo heel veel uit welke overheidsorganisatie iets betaalt, als de burger of het bedrijf er maar beter van wordt.'

Zwart: 'Voor de drinkwatersector heeft vooral het feit dat we nu 'aan de voorkant' betrokken zijn bij de belangrijke waterdossiers, geleid tot meer kennis en begrip over en weer. Zo nemen we landelijk ook deel aan de Stuurgroep Water. Drinkwaterbedrijven zitten vanaf het begin aan tafel, waardoor de lijnen tussen de bestuurders kort zijn. Er is meer inzicht in hoe de keten in elkaar grijpt. Dat vertaalt zich in een efficiëntere aanpak van uiteenlopende projecten en activiteiten in de regio's. We vinden elkaar tegenwoordig

in de oplossingen, niet in de problemen. En daar wordt uiteindelijk de klant, de ingezetene, de belastingbetaler beter van.'

Uitdagingen

De toekomst werpt inmiddels haar schaduw vooruit: het huidige BAW loopt tot 2020 en er wordt gesproken over een update. En belangrijk is natuurlijk wat het nieuwe kabinet wil. *Welke uitdagingen voorzien de waterketenpartners de komende jaren als belangrijk voor een update?*

Smarius: 'Even kort door de bocht: de klimaatopgave, ruimtelijke adaptatie, waterkwaliteit, de energietransitie, de investeringsagenda en de nieuwe Omgevingswet. Allemaal ontwikkelingen die gevolgen hebben op het gebied van de waterketen. Om verschillende redenen verwacht ik dat we misschien minder doelstellingen in termen van harde euro's zullen formuleren. Maar de problemen zijn er niet minder concreet om: hittestress, periodieke watertekorten of juist overschotten, bodemdaling in het

'DE RESULTATEN
WORDEN IN DE
REGIO GEBOEKT'

Best practice

Schone Maaswaterketen

De waterkwaliteit van de Maas wordt sterk beïnvloed door de lozingen van (gezuiverd) afvalwater. Met name in de zomer is bijna 70% van het Maaswater afkomstig van rioolwaterzuiveringsinstallaties (rwzi's). Wat niet door de rwzi verwijderd wordt, komt dus in de Maas terecht. Daarbij gaat het vooral om medicijnresten, hormoonontregelende stoffen en andere microverontreinigingen. Deze stoffen zijn ongewenst voor de ecologie van het water. Daarnaast wordt Maaswater gebruikt om drinkwater uit te maken. Deze stoffen moeten nu tegen hoge kosten door drinkwaterbedrijven uit het gebruikte Maaswater worden gehaald. De waterketenpartners en het ministerie van IenM hebben de handen ineengeslagen om de afvalwaterzuivering te verbeteren, door middel van toevoeging van actieve kool aan het zuiveringsproces. Dit werkt erg goed (verwijdering meer dan 90%) en is een stuk goedkoper dan bestaande technieken. De samenwerking heeft geleid tot beter begrip van elkaars standpunten en bedrijfsprocessen en tot beter begrip van wat de relatie tussen de afvalwaterketen, de Maas en de drinkwaterwinning is. Alleen door samenwerking is uiteindelijk een kosteneffectieve verwijdering van vervuilende stoffen tot stand gekomen.

Betrokken waterketenpartners:

Brabant Water, Dunea, Evides, WML; de waterschappen Aa en Maas, Brabantse Delta, Delfland, De Dommel, Waterschapsbedrijf Limburg (met Roer en Overmaas, Peel en Maasvallei), Rivierenland en Waternet; Onderzoeksinstituut STOWA, ministerie van IenM, Rijkswaterstaat, RIWA-Maas.

Zwart: 'Samen uitdagingen het hoofd bieden.'

westen, medicijnen in het water: het zit er allemaal aan te komen. Een integrale aanpak in de regio's is daarbij onmisbaar, anders gaan we het niet redden.'

Rol voor innovatie

Van Stokkom: 'Daarbij is de nu organisch gegroeide landsdekkende structuur van regio's onze troef. We kennen elkaar, weten elkaar te vinden en werken op vele plaatsen al nauw samen. Ik verwacht dat die samenwerking de komende jaren alleen maar inniger zal worden en zich ook verder zal verbreden, naar nieuwe onderwerpen zoals bijvoorbeeld de circulaire economie. Innovatie zal daar ook een belangrijke rol bij spelen, omdat je vaak op de snijvlakken

van nieuwe technologieën ook nieuwe vormen van samenwerking kunt ontwikkelen.'

Visiedocument

Zwart: 'De drinkwaterbedrijven hebben dit voorjaar een visie geformuleerd op een nieuw BAW, die precies ook de onderwerpen aankaart die net zijn genoemd. Voor ons staat de waterkwaliteit bovenaan: de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) en de Delta-

Best practice

Samenwerkingsverband RIVUS

RIVUS is een samenwerkingsverband dat zich richt op samen werken aan een doelmatig afvalwatersysteembeheer in West-Overijssel. In RIVUS werken waterschap Groot Salland, alle inliggende gemeenten (Dalfsen, Deventer, Kampen, Olst-Wijhe, Raalte, Staphorst, Zwolle en Zwartewaterland) en drinkwaterbedrijf Vitens samen. RIVUS heeft de ambitie om gezamenlijk op te trekken in de (afval)waterketen om de professionaliteit te verbeteren, de duurzaamheid te vergroten, de kwetsbaarheid te laten afnemen en een kostenbesparing te realiseren die oploopt tot jaarlijks ten minste 5 miljoen euro vanaf 2020.

Meer voorbeelden op www.samenwerkenaanwater.nl

aanpak Waterkwaliteit en Zoetwater moeten onverkort en voortvarend worden uitgevoerd. Dat betekent meer concrete afspraken over inzet, financiering en resultaten. Ten aanzien van de Ketenaanpak Medicijnresten uit water zetten de ketenpartners én de zorgsector zich samen in om medicijnresten niet in het milieu terecht te laten komen. De samenwerking en het onderlinge vertrouwen zoals die tot nu toe zijn ontstaan in de

'DE GROTE WINST LIGT IN DE STERK
VERBETERDE SAMENWERKING'

regio's, sterken ons in de overtuiging dat we ook de uitdagingen van de toekomst samen het hoofd kunnen bieden.'

Gedragverandering

Smarius: 'We hebben heel lang binnen het waterdossier de problemen exclusief op het bordje gelegd van specifieke overheidsorganisaties. Daar moeten we vanaf. Ik ben ervan overtuigd dat een integrale aanpak de enige weg is, maar ook dat het gedrag van burgers en bedrijven zal moeten veranderen. Ook zij moeten worden betrokken bij de oplossingen. Op dat vlak kunnen de ervaring van de drinkwaterbedrijven en waterschappen met klantgericht werken en de ervaring van gemeenten met burgerparticipatie bijvoorbeeld meerwaarde bieden.'

Omdenken

Van Stokkom: 'Er zullen in de toekomst flinke ingrepen moeten plaatsvinden in de openbare ruimte. Denk aan dijkversterking, ruimtelijke adaptatie, de aanleg van wind- of zonneparken en ga zo maar door. Een nieuwbouwwijk kun je achter de tekentafel wel duurzaam en toekomstbestendig krijgen. Maar het aanpassen van de bestaande omgeving – bijvoorbeeld het aardgasloos maken van een bestaande wijk – is een ander verhaal. Dat kun je alleen voor elkaar krijgen door de inwoners van een gebied vroegtijdig te betrekken bij de plannen. Je redt dat inderdaad niet alleen; transparante en eerlijke samenwerking is de enige optie. De komende opgaven gaan niet meer exclusief over de waterketen, het wordt breder: dat vereist omdenken bij alle betrokken partners!'

Bewezen concept

Zwart: 'Wat er ook op ons afkomt, de verworvenheid van het gegroeide vertrouwen door de verbeterde samenwerking maakt dat we er in mijn ogen klaar voor zijn. Het BAW is een bewezen concept. En anders ontwikkelen we – als waterketenpartners zelf of via onze kennisinstututen STOWA en KWR – ongetwijfeld nieuwe oplossingen. Onlangs heeft KWR in dat kader bijvoorbeeld het programma WICE opgesteld: Water in de Circulaire Economie. Er is ook een financiële reserve gecreëerd voor langetermijnonderzoek en innovatie; de andere waterketenpartners zijn uiteraard van harte welkom om hierbij aan te sluiten.'

Visie drinkwatersector op nieuw BAW

Volgens de drinkwaterbedrijven toont het huidige BAW aan dat samenwerken in de waterketen loont. De waterketenpartners werken daarom steeds meer samen in diverse samenstellingen en rond diverse thema's. De eerder gepubliceerde Kanskaart Waterketen maakt inzichtelijk op welke thema's samenwerking mogelijk is en inspireert tot het ontdekken van elkaars meerwaarde. De samenwerking beperkt zich wat Vewin betreft niet tot de waterketen. Juist in de zoektocht naar oplossingen in innovatieve samenwerkingsprojecten komt de meerwaarde van samenwerking tussen waterketenpartners tot uitdrukking. Voor de drinkwatersector zijn belangrijke thema's voor afspraken in een nieuw BAW: waterkwaliteit, gebruik van de ondergrond, infrastructuur en circulaire economie. Van het Rijk wordt gevraagd om de reeds door de minister geïnventariseerde wettelijke en fiscale belemmeringen voor samenwerking te verwijderen, zoals elementen van de btw-wetgeving.

Concrete thema's die de komende jaren onze aandacht vergen, zijn: Waterkwaliteit, Water en klimaat, Waterveiligheid, Financiering en de Omgevingswet.

Onderzoek en innovatie

In de waterketen zijn onderzoek en innovatie kansrijke mogelijkheden tot samenwerking, gericht op de gehele waterketen en op overlappings met andere ketens. De samenwerking in kennisontwikkeling moet worden gericht op het realiseren van beleidsdoelstellingen zoals verwoord in de Kaderrichtlijn Water (waterkwaliteit), en de doelstellingen van de circulaire economie (kringloopsluiting, hergebruik grondstoffen en water). Daarnaast kunnen de waterketenpartners onderzoeken hoe integratie van water met energie mogelijkheden kan bieden om doelstellingen op het gebied van duurzame energie beter te bereiken.

Vervanging ondergrondse infrastructuur

Verwacht wordt dat de vervanging van ondergrondse infrastructuur voor riolering, energie en drinkwater de komende decennia zal versnellen. Tegelijkertijd neemt de druk op de ondergrondse ruimte toe en zijn zorgvuldige afstemming en regie gewenst om veilige en geordende ligging van kabels en leidingen te bevorderen. De waterketenpartners moeten gezamenlijk verkennen hoe ze er bij de vervanging van ondergrondse infrastructuur voor kunnen zorgen dat maatschappelijke doelen, laagste maatschappelijke kosten en een efficiënte ondergrondse ordening worden bereikt.

